

№15(34)

середа, 27 серпня 2003 року

РОМАНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Ціна договірна

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...

Лекса Мануш

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

**НЕМА ВАЖЛИВІШОЇ ПРОБЛЕМИ НИНІ, НИЖ НАВЧАННЯ СИНІВ І ДОНЬОК
ЧИ НЕ НАЙБІЛЬШ ДИСКРИМІНОВАНОГО НАРОДУ - РОМСЬКОГО
АДАДІВЕ МАЙ БАРІ ПРОБЛЕМА СІ, О СІКЛІБЕН АМАРЕ ЧГАВОРЕНГЕ
АЙ ЧГАЙОРЕНГЕ АЙ МАЙ БАРІ ДИСКРИМІНАЦІЯ ЛЕ РОМАНЕ НАРОДОСКЕ**

СТО РЯДКІВ ЖУРНАЛІСТА - В НОМЕРІ!

РОМАЛЕ, ПРОСНІТЬСЯ! РОМАЛЕ, УШТЕН!

Ось-ось закалатає шкільний дзвоник. Напередодні наша рейдова бригада побувала в ряді шкіл Закарпаття, де навчаються сини та доньки ромів. А власні кореспонденти "Романі Яг" отримали завдання - простежити у своїх регіонах (окрім нашої області), скільки хлопчиків та дівчаток (із числа ромської меншини) сядуть за парти в новому навчальному році.

Немає важливішої нині проблеми, ніж навчання синів та доньок чи не найбільш дискримінованого народу - ромського. Про це йшла мова на недавній конференції в Києві, організованій жіночим благодійним фондом "Чірклі романі", Міжнародним фондом "Відродження" та програмою "Роми України". У деяких таборах області лише 2% ромів уміють читати і писати.

Звернімо увагу на цю цифру. Подумаймо й задумаймося.

Є в Закарпатті багате угорське село Шаланки. А в ньому на кількох вулицях мешкають жителі (вкрай бідного) ромського табо-

ру. Магдалина Михайлівна Данко, секретар сільради, покривила душкою, мовивши: "У нашій ЗОШ I-III ступенів дружно навчаються угорці, роми. Є й українці. Підприємець Альберт Альбок (ром за національністю) - людина відома тим, що на дискотеку збирає таланти не лише місцеві, а й поза межі України. Діти з табору відвідують уроки, але не так часто, як би то хотілося".

Заперечимо пані Данко. На пальцях двох рук можна полічити тих хлопчиків та дівчаток, які більш-менш систематично відвідують школу. А в таборі - 300 жителів.

Причини? Найрізноманітніші. Пропускають уроки тому, що батьки вважають: ми без шкіл жили, то й діти наші без них обійдуться... Є й інші.

Певно, що настав уже час спитати за навчання дітей і від тих батьків, які з настанням тепла виїжджають за межі області на заробітки, забираючи з собою синів та доньок шкільного віку. Депутат (свій, ромський) Альберт Зигмун-

дович Альбок теж не повинен стояти осторонь, як і біров табору.

У згаданих Шаланках довелися зустріти хіба що двох ромських дітей, які систематично відвідують школу. Мати друго-класниці Анюти - глухоніма. Вона здобула середню освіту в Ужгороді. Купила швейну машинку. І так заробляє на життя. Ця молода мати розуміє значення освіти.

Під час відрядження у віддалене гірське селище Міжгір'я дізналися в ромському таборі, що при Міжгірській ЗОШ десь два роки тому створено спеціальні класи для тих дітей, які жодного дня не відвідували школу (переростки). Програма подається їм у скороченому вигляді. Вони повинні навчитися хоча б писати і читати, бо з 4-го класу багато дітей кидають школу.

Наприволоще покинути ромські діти (від семи до 16-ти років) у одному з присілків, що за кілька кілометрів від райцентру Свалява на Закарпатті. Невже райво не знає, що жодна дитина не сиділа за партою?

... Ромале, залиште глибокий сон. Час бо сьогодні такий, що без вміння читати й писати ваші сини чи донька приречені на безробіття, злиденне життя... Вони не пробачать вам...

Юлія Зейкан

РЕПЛІКА

ЗАРОБЛЯЮТЬ... НА РОМАХ

Під небом України живе народ, який славиться своєю древньою культурою, мистецтвом. Він приковував свого часу на територію України понад 600 років тому. Значна частина цього народу зазнала нечуваного геноциду під час приходу до влади нацистів.

Нелегко живеться цьому народові і сьогодні, коли Україна стала незалежною.

Здавалося, титульна нація мала б більш лояльно ставитися до цього народу, як і всіх інших представників національних меншин, які проживають на її території. Скажемо й таке, в підручниках історії не знаходимо і рядочка про трагічну сторінку в житті ромського народу - Голокост. Та й, взагалі, мало про що розка-

зується "у т.з. підручниках життя", на яких виховується молоде покоління.

Цю преамбулу ми зробили з одною метою, сказати ось що: мас-медіа - четверта влада, а ті, хто працює в ній, створюють суспільну думку. І коли з номера в номер, скажемо, такої газети, як західноукраїнський тижневик "Аргумент-газети", з її 110-тисячним тиражем, у різних формах подаються негативні матеріали про ромів, складається враження, що представники цього народу займаються тільки ворожінням, гіпнозом, викраденням дітей і таке інше.

"Романі Яг" вже писала про такого собі автора чи працівника цієї газети Петра Демчину, який списує матеріали з українських

видань, переробляє їх на свій манер, подаючи довірливому читачеві "смажені факти" (див. газету "Романі Яг" за 18 червня 2003р., матеріал "Детектив з трьома незнайомками").

Бездоказові, безіменні, висмоктані з пальця матеріали стали вже недобробою традицією на шпальтах "Аргумент-газети". Невже це традиція редакції цього видання?

Відділ політики і права редакції "Романі Яг"

P.S. А ось пошта принесла газету "Високий замок" (номер від 14 серпня ц.р.). Омар Узарашвілі вирішив завоювати читача розлогою опусом під крикливою назвою "Якщо в Україні зародиться наркомафія, її коліскою стане Львівщина". Автор просто поетизує ромський бізнес на "ширці". Здається, що якби воля автора цього матеріалу, то він зробив би новітній геноцид цього народу.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ У РЕДАКЦІЮ "РОМАНИ ЯГ"

А МОЖЕ, Й ТРЕБА ВТРУТИТИСЯ... АЙ КАМ, ТРОБУЙ ТЕ ГАМІС АМЕ...

Я не звик скаржитися й намагаюся всі проблеми вирішувати без стороннього втручання, але склалася така обставина, що змушений зробити цей крок.

Я є головою Всеукраїнської громадської організації "Ромен", яка зареєстрована в м. Вугледар, Донецької області. Конституція України створена для її народу, у тому числі й ромського, це святе, і порушувати її не можна.

Кожен ром також повинен знати закони і не порушувати їх. Та через свою неосвіченість, ромі дуже часто потрапляють у конфліктні ситуації з правоохоронними органами. Як голова згаданої організації я намагаю-

ся захищати конституційні права ромів, якщо вони порушуються.

Відомо, що ромський народ переніс на своїх плечах тягар Другої світової війни, пережив Голокост (Винищення) і дивом залишився живим. Гітлер презирливо ставився до ромського народу, а звідси і расова дискримінація. Тому я звертаюся до тих ромів, які лише з чужих вуст знають про пережите лихо. Тепер важко, а все ж, проходить компенсація з боку німецького фонду "Взаєморозуміння і примирення" і швейцарських банків.

(Продовження на 3 стор.)

РОМ-ПРЕС

Злетіліся в столицю, мов ті журавлі

Напередодні Дня Незалежності в Києві відбувся Світовий Конгрес України, у якому взяли участь представники 26 країн. До слова, за межами нашої країни нині проживають понад 20 мільйонів українців.

На жаль, форум почався зі скандалу - через приміщення, та й на конгрес не з'явилися ні Президент Леонід Кучма, ні голова Верховної Ради Володимир Литвин, ні прем'єр Віктор Янукович, хоч про це було наперед домовлено і повідомлено в прес-релізах.

Промовляв до синів і доньок України, розсіяних по світах, прем'єр із гуманітарних питань Дмитро Табачник.

Президент СКУ Аскольд Лозинський збирається подати в суд на Главу Президентської Адміністрації Віктора Медведчука, котрий причетний до того, що форум не відбувся в "Українському Домі".

Україна святкує

Відзначення дванадцяті річниця своєї незалежності Україна відсвяткувала дуже урочисто. Святкові заходи відбулися в усіх містах і селах нашої країни. У столиці держави відбувся військовий парад за участі 5 тисяч військових, який пройшов Хрещатиком, виступили зведені ансамблі Збройних сил.

У музеях, галереях відбулося відкриття виставок, організовані різноманітні конкурси. На Майдані Незалежності пройшов концерт за участі зірок естради.

Храм на воді

В Києві розпочато спорудження першого в Європі храму на воді. Незвичну церкву заввишки 37 метрів буде споруджено в акваторії Дніпра неподалік Київського річкового порту. Із берегом храм поднає 12-метровий міст.

Будівництво планується завершити вже у середині 2004 року.

Мікросмерч на Закарпатті приніс лихо

Закарпаття пронісся мікросмерч із зливию і градом, який тривав 5-15 хвилин. Та цього виявилось достатньо, аби на Ужгородщині залишилися села без світла, а будинки без дахів та ще й з вибитими шибками...

Синоптики висловлюють припущення, що причиною цього лиха стали зміни атмосферного тиску.

Клімашенко - мачо

Слідом за Ані Лорак та Олександром Пономарьовим "на Захід" націлився Дмитро Клімашенко. Нашим співаком зацікавився один закордонний лейбл. "Я вже працюю над записом англомовних пісень. Усі вони в стилі латинос, а я з'явлюся в образі мачо. Проте я не планую переїздити за кордон та покидати вітчизняну сцену", - пообіцяв Дмитро.

Перший в Україні спецкомплекс для злочинців

Міністр внутрішніх справ України Юрій Смирнов відкрив у Дніпропетровську спецкомплекс для тимчасового утримання осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів. У камері для "крутих" будуть душові, телевізор, обладнаний спортзал.

За комфортні "камери" за добу треба платити по 116 гривень. Для такого спецкомплексу з бюджету слід виділити 200 млн. гривень.

"Німецька хвиля". Передачі мовою ромів.

У зоні радіомовлення знаходяться Україна, Білорусія, південна Росія. Це практично перша в Західній Європі професійна радіопередача мовою ромів, що її носії називають "романес". До цього було лише кілька розірваних аматорських спроб налагодити мовлення ромською мовою.

Передача виходить по неділях з 19³⁰ до 20 години вечора за центрально-європейським часом - тобто, з половини дев'ятого до дев'яти за київським часом.

Юних ромок стерилізують

Словаччина. Вступ Словаччини в Євросоюз перебуває під загрозою. Доповідач Європарламенту по Словаччині голландець Ян Маринус Вієрса наполегливо закликав словачку владу перевірити інформацію про примусову стерилізацію ромських жінок у Східній Словаччині. В іншому разі, попередив європредставник, "це може вплинути на безрезне обговорення Європарламентом питання про вступ Братислави в Євросоюз".

Роми хочуть гружити

Росія. Цими днями проходить круглий стіл, присвячений становищу ромів на Уралі.

У конференц-залі готелю-гуртожитку Уральської академії державної служби відбується круглий стіл, організований при спільній участі Ради Європи і ромської національної культурної автономії "Ром Урал". Мета зустрічі - сприяти співробітництву і контактам між представниками ромської національності, федерального міністерства і місцевих органів влади, а також юристів, журналістів і вчителів.

Передбачається розробити програму дій, яка зможе допомогти поліпшенню статусу ромської громади і ставлення до її представників. Учасники круглого столу обговорять теми, найбільш актуальні для ромів, що проживають на Уралі, у тому числі й правові аспекти та співробітництво з засобами масової інформації.

16-поверхівка - самогубець в Ужгороді

На проспекті Свободи в Ужгороді є будинок, який має не дуже добру славу. Сюди люблять приходити ті, хто прагне звести рахунки з життям. Днями з 16-поверхівки викинулася дівчина 20-25 років. Наразі цим фактом займається прокуратура.

МИНАЮТЬ ВЕСЕЛІ КАНІКУЛИ...

ПРЕДЖАЛ Е ДРАГЕ КАНІКУЛИ...

Працівники Ужгородського міського відділу освіти ще за кілька днів до закінчення навчального року в школах вручили дітям, у першу чергу сиротам і малозабезпеченим, путівки у табори відпочинку, що розташовані по всій області.

Відпочивали й оздоровлювалися у таборах й ромські діти, в основному у тих, що були організовані при ЗОШ №11 і №20.

У літньому таборі при ЗОШ №20 поправили своє здоров'я й відпочили протягом 4-х змін понад 60 ромських дітей, в основному учні з ЗОШ №14 і прилеглої території.

Мені пощастило поспілкуватися з дітьми й вихователями табору відпочинку "Веселий вулик" при ЗОШ I-III ступенів №11.

Він розпочав свою роботу з 9 червня. Тривалість зміни - 2 тижні. Всього за 4 зміни відпочило 400 дітей, з них понад 50 дітей зі шкіл ЗОШ № № 7,11, 13.

Дитяча оздоровниця розташована на березі річки Уж, поруч відкритий плавальний басейн, у якому з доброї волі ректора УЖДІЕП професора Федора Ващука діти любилися щосередини по півтори години. А четвер для них був найулюбленішим, бо весь табір спеціальним автобусом виїжджав на відпочинку у село Циганівці Ужгородського району. Там на затишній полянці біля потічка діти розкладали вогнище, пекли картоплю, грали у волейбол, згорали, у лісі збирали гриби й шасливі, веселі поверталися додому.

Начальник табору "Веселий вулик" - Наталя Віщак, вчителька початкових класів цієї ж школи, яка протягом кількох років працювала раніше в цьому таборі вихователем. Усі вихователі - це люди з педагогічною освітою і неабияким стажем роботи. Деякі з них тут працюють сім'ями. Наприклад, Володимир і Тетяна Ласки. Протягом трьох років завдяки їм тут на ви-

сокому рівні знаходиться художня творчість і культивується спорт.

Є вчителі, які традиційно працюють по кілька років. Це такі, як Мар'яна Надиришина, Ірина Синетар та ін. Завдяки досвідченому педагогічному колективу у таборі проводилися цікаві заходи, різноманітні конкурси й змагання. У той час, коли старші учні змагалися з футболу і міні-футболу, для дітей молодших класів організовувалися "Веселі старты" й конкурси на кращій малюнок на асфальті. У спеціально обладнаному комп'ютерному класі учні грали в ігри або опанували ази комп'ютерної техніки. Цікаво пройшов конкурс "Міні-міс" і "Міні-містер", в якому брали участь і ромські діти. Під час усіх конкурсів і змагань спеціально обране журі визначало переможців і нагороджувало різноманітними призами.

За спеціально розробленим планом відпочиваючі відвідували музику, кінотеатр, дитячий драмтеатр, знайомилися з історією нашого краю і визначними місцями міста Ужгород.

Досвідчені кухарі Ганна Ференц, Мар'яна Фаркаш, Ганна Кузьо готували для дітей смачну страву.

Що можете сказати про ромських дітей, які відпочивали у таборі "Веселий вулик"? - звертаю-

ся до директора школи Наталії Анатолівни Віщак.

Порівнюючи з минулими роками, ніяких проблем не було. Роми дітей не ділили за національністю, вони для нас були всі однакові. Вирізнялися, звичайно, роми своїм смуглявим виглядом. Особливо хочеться відзначити таких, як Ллію Терлак, Дану Піку, Еріку Лацко, Яна Адама та ін. А Христинка, прівнице якої не пам'ятаю, дуже гарно співала. Вона своїм співом зачарувала нас, особливо під час виходу на природу. Маленький Норбі дуже любив чергувати на кухні. А Ігор Йонаш на уроцисто-во закритті табору професійно виконав ромський танець. Діана Йонаш брала активну участь у оформленні стінгазети і добре малювала на асфальті...

Закінчуються літні канікули, незабаром діти, відпочивши, оздоровившись у літніх таборах та набравшись сил, сядуть за парти й розпочнуть нелегкий шлях у незвідану Країну знань.

Хай щастить вам, юні!

Валентина Ткаченко

На світліни: вихователька Тетяна Борисівна Ласка разом з дітьми готують стінгазету до урочистого закриття табору відпочинку.

Зоран Дімов:

"Я працюю на культуру і освіту свого народу"
"Ме бувти керав пре культура ай скілібен пре пескоро народо"

риту в ігрову форму. Серед дійових осіб, які допомагають вивчити букву, що починає алфавіт, і клоуни, і діти, й інші персонажі. Авторі стрічки я і Роберт Шотневські.

Умови конкурсу були такі, що не дозволяли показати всі наші роботи. На мій погляд, заслуговувати уваги і дві інші стрічки. "Сусіди", наприклад, виховного змісту. Основна ідея - як діти (а це 5 хлопчиків різної національності, що мешкають на одній вулиці) уявляють собі навколишній світ, спілкуються між собою, відпочивають. Вони говорять про дружбу, про мир. І що характерно, вони роздумують про війну, у них свої поняття добра і зла.

- Пана Зоране, нам відомо, що ви є і видавцем періодики для дітей?

- Вношу свій посильний вклад у культуру і освіту свого народу. Відомо, що починати треба з маленьких літ. І тому значну увагу я і мої помічники звертаємо на те, аби діти мали повноцінну книжку чи журнал. Назву лише кілька видань, з якими ми протягом кількох років ідемо до маленьких читачів. Це часопис "Чіріклі" ("Пташка"). Ви-

дання розраховане для учнів до 5 класу. "Віло" - для дітей старшого віку.

- І вони знаходять відгук у дітей і батьків?

- Так. Скажу, що для мам у нас є часопис "Романа". Його тираж 3 тисячі. Це видання, як і всі інші, поширюється безкоштовно.

- Пана Зоране, а звідки кошти для цих видань?

- 60 відсотків - власні кошти, а 40 відсотків - це десяток різноманітних фондів. Я очолюю в Ромській унії мас-медіану групу, тому активно співпрацюю з фондами.

До сказаного додаю, що видаю також щоденну газету "Роматимс", яка виходить п'ятитисячним накладом.

- Ваші враження від перебування в Ужгороді, від конкурсу телепрограм.

- Місто ваше чудове. Так, бачу, що редакція має неограничений офіс. А навіть візуальне враження від знайомства з вашою газетою, від списками для дітей, які видаєте, свідчать про те, що колектив працює на читача як мало, так і дорослого. І теж можна сказати, що працюєте на освіту і культуру ромів.

Вл.кор.

КОРЕСПОНДЕНТИ "РОМАНИ Я" ЗНАЙОМЛЯТЬСЯ ІЗ ПІДГОТОВОЮ ШКІЛ ДО НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО

І ГОРНЯТО
МОЛОКА ПРИТЯГУЄ

Директор Середнянської ЗОШ І-ІІІ ст. Андрій Мартинович Югас, як і педагоги, робить усе, аби новий навчальний школа зустріла у робочому ритмі. Скрізь - у коридорі, у класах відчується запах фарб. В одному з класів засталося група працівників, які фарбують, миють вікна - одне слово, готують затишок для тих, хто першого вересня приїде сюди.

Вересень не зазекає
Септембро чі ажукарела

Цікавитесь ромськими дітьми? Що вам сказати, - говорить директор школи, - вони наша постійна турбота. Найперше, тому, що відвідування з весни, коли потепліє, дуже погане. З 17 учнів, які нараховуються у кожному з п'яти класів, за парти сідати хіба що сім. У батьків на весну уже закінчуються продукти, гроші і вони виїжджають, в основному, за межі області на заробітки. Дітей забирають з собою. Ми безсилі тут чимось допомогти. Дітей нема з ким залишити.

У Середнянській ЗОШ І-ІІІ ст. намагаються дбати, щоб діти мали бодай якусь харчування у школі. Як нам говорили, і горнято молоко, і булочка притягує до навчання.

Таки ось цифри: на початку навчального року за парти сідують 137 хлопчиків і дівчаток. З них 85 - у школі при таборі. А знову в середній школі 700 учнів.

Якщо, а ми в цьому переконалися, середня школа буде вчасно підготовлена до нового навчального, то не може не турбувати її фіналі. Треба сказати, що тут була коліс школи, її перебудували, додали ще кілька класних приміщень. Однак, потрібні певні зусилля, аби впертися з ремонтом. У коридорі нема плиток. Найважче - це полагодити дах.

За словами Андрія Мартиновича, постараться впертися з підготовкою так званого фіналу до 1-го вересня. Від влади отримують лише кошти на фарби. Все інше доводиться робити своїми силами. Досі однією з найбільших проблем є вода. При таборі зводиться водопровід, але згорів мотор, і справа ніяк далі не рушається з місця.

Для того, щоб уже у вересні ми не мали проблем, мусимо вирішити питання з харчуванням, доїжджанням учнів старших класів (придбання проїзних квитків тощо). Усі педагоги, які трудяться у початкових класах і в п'ятому, є спеціалістами. Однак, ми мусили дещо перебудувати шкільний розклад уроків. В один день проводяться всі точні дисципліни, у другий - історія, географія і т.д.

То зойшла нам директор школи. Зайшла мова і про підручники. Свого часу припустилися помилки, що видавали їх додому дітям-ромам. Це все закінчилося одним - майже всі підручники були знищені. Пркий досвід навчання: треба залишати книги в школі.

Ще одне з проблемних питань - першокласники. Длі у ромських сім'ях у шість років ще не підготовлені до школи, бо не відвідують дитсадочка, дома не отримують

елементарних знань, за винятком окремих сімей. До речі, ті діти, які відвідують з батьками надвор'я у східній області, ходять у місцеві школи, отримують деяку підготовку і непогані знання.

Та повернемося до розмови про першокласників. У першому класі навчаються з семи літ. Тут дуже важливо з першого дня налагодити своєчасне харчування. Бо голодні діти втікають з уроків.

Про харчування. У початковій школі нема можливості готувати їжу. Нема на чому її підвозити до школи біля табору. Отож, доводиться педагогам, які доїжджають до роботи з с. Середнього, заходити в середню школу, де їм допомагають приготувати бутерброди, і навантажені ними та бідончиками з молоком їдуть до школи.

Досвід підготовки до нового навчального року у нас уже є, - запевнив директор. - Отож, будемо новий навчальний починаючи у святковій обстановці.

ТАКИ БУДЕ
НЕДІЛЬНА ШКОЛА
У КОМ'ЯТАХ

Про перипетії із зведенням недільної ромської школи у В.Ком'ятах "Романи Я" писала у номері від 9 липня 2003 року. Голова районного товариства "Романо Дром" Ласло Дюрї з болем розказував, що районна влада виділила сім тисяч гривень для ремонту приміщення, де має розміщуватися недільна школа, в яку учні мали приходити після занять у звичайній школі і вивчати історію, культуру, традиції і що дуже важливо - ромську мову.

І ось ми на подвір'ї перед будовою, яка нагадує залишки руїн. Переступаємо поріг того мешканця, де має розміститися недільна школа. Просто дивуєшся, яку руйну під неї виділено. Необхідно рекреативні підлогу, полагодити стелю, провести тепло, світло і таке інше.

Дах уже ремонтували. Наше завдання привести до ладу що кімнату, - розповідає поважний ром. Поруч із ним працюють молодші Дюрї Василь, Дюрї Дезидер та Дюрї Віктор заповнили, що їм потрібен тиждень, аби навести тут ладу. Трудяться вони охоче, бо ж це буде школа для їхніх дітей.

У згаданому листі "Романи Я" голова Виноградівського культурно-просвітнього товариства розказав, що знайшлися у Великих Ком'ятах несвідомі батьки, які хотіли отримати на недільну школу кошти розділити між собою. Навіть збирали збори, де з 233 ромів, які мають право голосу, з'явилися лише сорок чоловік, аби виспо-

вити їм недовіря і в такий спосіб заволодіти грошима. Як бачимо, Ласло Дюрї не з боязких. Він зумів захистити себе і свою ідею. Радо нам говорив його онук Петя, який нас привів у приміщення будинку культури, де поряд з бібліотекою облаштовується їхня школа, що і він тут буде навчатися.

Пана Дюрї не застали ні вдома, ні в селі. Він у клопотах. З допомогою Фонду Карпатського Євроregionу він опікується відкриттям медичного центру для ромів Виноградівщини.

У
ПІДВИНОГРАДОВІ -
І
ЛОПУХИ ПОБИЛИ

Можна було сподіватися, що у Підвиноградівській новій навчальній будівлі справжнім святом для маленьких ромів. А, можливо, їх класи розмістяться у кількох поверховому приміщенні середньої школи.

Підвиноградівська ромська початкова школа поруч із основною проїзною дорогою. Не треба там шукати хвіртку, аби зайти - немає доброго шматка загорожі.

У приміщенні ми не могли потрапити, бо оцикновані двері були на замку. А що тут проходила зовнішня побілка, то про це свідчила і трава під стінами. З боку городу пишались здоровенні лопухи, то навряд стороння людина могла б здогадатися, що це приміщення початкової школи.

Вірна дружина соратника революції Надія Костянтинівна Крупська радла освітленим знайомством зі школою або сиротинцями починаючи із вбиральні. Думається, що непереливки було б педагогам, якби вона сюди заглянула.

На календарі, коли ми побували у Підвиноградіві, було 14 вересня. Не знаємо, яким буде перше вересня для ромських дітей.

ВИДІЛИЛИ...
АЖ
ТРИСТА ГРИВЕНЬ

Що не кажіть, а цих коштів, себто трьохсот гривень, явано замало, аби, образно кажучи, привести у божий вигляд ромську ЗОШ І-ІІІ ст. № 13 в м.Ужгороді. Пересвідчилися в цьому особисто, побувавши тут 15 серпня цр.

Директор цього навчального закладу І.Сег говорив, що в основному вже закінчують фарбувати підлогу в класі, побілку. Найбільша біда - латання даху, який протікає. Сьогодні ж або завтра чекають 35 листів шиферу, щоб перекирти другу половину будівлі, які пообцяв пан Мателешка, зав. міськво.

(Продовження на 6 стор.)

А МОЖЕ, Й ТРЕБА ВТРУТИТИСЯ...

АЙ КАМ, ТРОБУЙ ТЕ ГАМІС АМЕ...

(Закінчення. Початок на 1 стор.)

Але, як звикли казати, обцяного три роки чекають. Тим ромам, які пережили страшний час війни і перенесли Голодомор, були обцяні виплати у розмірі 1000 доларів.

Ми, роми іншого покоління, зобов'язані шанувати старших людей, яким зараз 70 і більше років, а не збагачуватися за їх рахунок.

Ці люди, маю на увазі старше покоління, золотий фонд ромського народу. Вони - громадяни з великої букви, не йшли ні на які компроміси зі своєю совістю і не співпрацювали з німцями. Отже, нам, молодшим, є на кого ривнятися.

ПРО ЗАХИСТ ПРАВ

Особисто знаю всі закони ромського народу і знаю те, що останим часом є проблеми з ромськими судами. Прикро писати, але є непоодинокі факти "продажності" тих, хто має твердо стояти на захисті честі і справедливості. Необхідно чистими руками робити цю велику справу. І захищати тих людей, які постраждали у роки Другої світової війни і Голокосту, від халуг, що хочуть набити свої кишені. Я вважаю, шановні роми України, що треба розплющити свої очі бути благородними. Раніше, коли ром йшов на суд, то у нього не було мети незаконно захищати винного. Він захищає справедливого. Цього треба домагатися і зараз.

Порушення ромських законів нічим добрим не закінчяться. Є десятки позитивних прикладів, але мусимо говорити і про те, що справедливість ромських законів стала основою виживання ромської нації.

Роми вносять свій внесок в економіку держави і, займаючись великим і малим бізнесом, реалізацією продуктів, одним словом, торівлею, сприяють розвитку Української держави.

Я, як керівник громадської організації, можу видати достойним людям посвідчення члена правозахисної громадської

організації з тим, щоб допомогати пересічним ромам у захисті своїх прав.

ПОВАЖАЙМО
ОДНІ ОДНИХ

Завершую свій відкритий лист історією вкрай непривабливою. Вона про рома Миколу Івановича Шайну, який був головою товариства "Ромен" у Донецькій області. Цей керівник організації взяв на себе місію заповнення анкет постраждалих у часи Голокосту. Роми йому врили, бо обцяв їм повернути нажити, що було загублено у роки війни. Люди через ті причини, які я вказував вище (неграмотність), вірили йому.

І до молодих М.І. Шайну почав торувати неправильну доріжку. Обцяв з 18 літ одноразову допомогу у сумі 300 доларів, а потім і 100-доларову пенсію.

Спливав час. Обцянки залишилися густим звуком. І добре, що вчинений над Миколою Івановичем самосуд не закінчився трагічно.

За три роки М.І. Шайну так і не спромігся сказати людям правду про обман.

Я прошу керівництво газети опублікувати мого листа, а стосовно М.І. Шайну - голови обласного товариства "Ромен", то перевірити його діяння і написати правду в газеті.

Отже, поважаймо одні одних. З повагою,
Володимир Ніколаєнко,
голова Всеукраїнського національного товариства "Ромен", м. Вугледар,
Донецька область

ВІСТІ "З ТОГО СВІТУ"

НЕВІПЕ "ПАЛ КАВЕР ЛУМА"

Помер старий ром Микола Сандуленко з Корсуня і не встиг нікому розповісти, де лежать його заощадження. Довго шукали сини і дочки схованку з грошима - та все марно. І підлогу в хаті підірвали, і стіни довбали, і на горіщі шукали. Навіть у будці собачій, і в погребі. Проте грошей не знайшли. Тож позичили гроші та поховали батька. Після похорону ще раз шукали і на подвір'ї, і під деревами - все марно.

Через якийсь час до цієї сім'ї прийшов родич і роз-

повів, що йому снився їхній батько, і нібито він попросив його піти і розповісти дітям, де він заховав гроші. Нехай від сусідської хати в бік своєї хати цеглиною відміряють п'ятнадцять разів і хай копають - гроші там.

Коли сім'я виконала, що було переказано батьком з "того світу", їхній радість не було меж: дійсно, гроші були закопані в землі. Сім'я розраховувалася з боргами.

Володимир Бамбула,
м. Золотоноша,
Черкаська обл.

Іспанія: "Ісус допомагає ромам!"

"Ісус допомагає ромам" - так звучить заголовок статті, що нещодавно з'явилася в газеті "Diario de Cordoba".

"Світ повинен довідатися, що євангельські громади навчили читати багатьох ромів і витягли їх із кримінального середовища зловживання наркотиками. Причому вони досягли більшого успіху, ніж усі політичні програми й офіційні заходи, спрямовані проти наркотиків і на соціальну реабілітацію. Я знаю багатьох, що були рабами героїну і були не в змозі припинити знищувати себе. Сьогодні ж вони змінилися, стали буквально новими людьми", - пише репортер газети.

2 СЕРПНЯ - ДЕНЬ РОМСЬКОГО ГОЛОКОСТУ

ДО РАДОСТІ - ПРИСМАК ГІРКОТИ
КЕ ЛОШ ГАМІСАРДАС ПЕС КЕРКО

У рамках великого проекту Міжнародної Організації з Міграції (МОМ), тим ромам, які пережили Голокост, роздавали одяг, який дуже необхідний цим людям.

Не всі люди, навіть із числа ромів, однозначно сприймають подібну допомогу. Втім, трохи історії.

Друга світова війна своїм чорним крилом ударила не лише по єврейському населенню. Услід за ним настала черга ромського народу.

Кожен ромський табір під час війни (а на той час їх було у Закарпатті близько 50) був перетворений у гетто.

Дванадцятого травня 1942 року о 6 годині ранку в усіх таборах були проведені облави з метою затримання і відправлення дорослого чоловічого населення у табори примусової праці в Угорщину, а жінок на сільськогосподарські роботи.

Подібні акції були проведені також через рік, у травні 1943 року, і пізніше. Крім того, для допомоги повітовим відділенням угорської королівської жандармерії поліцейських управлінь була залучена 9 легка дивізія допризвників м. Нодьконжіо. Як свідчив очевидець, ужгородець Юрій Олександрович Фенеш: 1 серпня 1944 р. його і ще 1500 молодих ромів Ужгородщини забрали під час облави і відправили у Чоп, звідти у товарних вагонах повезли у м. Нодьконжіо, де знаходився табір примусових робіт. У Саболч-Сатмарському окрузі (сюди належала і частина Закарпаття) подібні табори примусової праці були створені неподалік великих міст - Ниредьгаза, Ватесалка, Нірбатор, Уйфегірто.

З усіх 1500 ромів, відправлених у ці табори, додому повернулося лише 8 чоловік. Це - доказ свідомо спрямованого геноциду проти ромського народу. Шкода, що так пізно ми почали збирати по краплині свідчення від людей, які потрапили у концтабори і табори примусової праці і які чудом виціпили й повернулися додому.

Та й науковці ще не збрали свідчень про ромів, котрі перенесли жахи під час перебування

у концтаборах і таборах примусової праці, і не зробили теоретичних узагальнень.

На жаль, нема пророків на своїй землі. Не з'явився свій Імре Кертеш, не створено фонд, подібний фонду Спілберга в Україні. Вибачаємось перед читачами за такий відступ, але хотіли наголосити: роздача одягу - це те, мізерне, що може хоча б частково компенсувати нелюдські знущання, які відчули на собі роми під час війни.

Першою отримала гуманітарну допомогу Анна Павлівна Тирпак, 1941 р.н. Їй вручили нарядний костюм, сандали, халат, тапочки, білизну. Вона зауважила:

- У такому вбранні мені не соромно буде ходити і у церкву, і в гості до знайомих. Щиро дякую.

Марія Берталонівна Балог, 1928 р.н. Отримала нарядний комплект, халат, сандали, нижню білизну.

- Такий подарунок отримую вперше. Дякую тим, хто організував цей захід і не забув про людей похилого віку. Купити собі відразу стільки речей я не в змозі.

Матильда Степанівна Дюгов, 1936 р.н.

- Дуже задоволена такою до-

помогою. Такі подарунки мені робив лише мій чоловік, коли був живий.

І просльозилася.
Марія Йосипівна Лавцо, 1941 р.н., отримала: сукню, светр, халат, сандали, нижню білизну.

- Цей подарунок я одержала напередодні свого дня народження. Такий подарунок отримую вперше. Хоч я відпрацювала 38 років каменярем-штукатуром і була відзначена за свою працю багатьма грамотами і медалями, була ударником комуністичної праці та є ветераном праці, але подібної реальної допомоги ніколи не діставала. Дуже дякую і бажаю організаторам міцного здоров'я.

Андрій Лайшович Бругош,

1931 р.н., отримав костюм, сорочку, краватку, черевки і білизну.

- Дай, Боже, здоров'я тим, хто це організував і не забув за нас, людей старших. Тепер я вигляда-

тиму, як професор...

Кальман Іванович Тирпак, 1939 р.н.
- Такий одяг у похилому віці - це подарунок долі. Як вберусь у нього, то дружина мене цілуватиме весь день. Адже зек-

номлю мізерну пенсію! У такому вбранні можу йти і в ресторан. Така гарна пара буде. Шкода, що бракує грошей. А працював я раніше водієм в обласному управлінні зв'язку.

Йосип Іванович Тирпак - брат Кальмана, 1934 р.н. Був бригадиром двірників. Пропрацював 18 років. Отримав костюм, туфлі, сорочку, краватку, білизну.

- Дуже вдячний за подарунок. Хочу сфотографуватися разом з братом. Я дуже задоволений...

Олександр Степанович Сурмай, 1925 р.н.

- Я колись мав таке

На світлинах: Йосип Тирпак та Матильда Дюгов під час розподілу гуманітарної допомоги в м. Ужгороді. Допомогу в Слічці привезли лідери ромських організацій Борис Бучко ("Романо Чіб") та Ернест Бучко ("Траліне").

Калман Гейзович Фечо, 1935 р.н.

- Дружина померла, живу з доньками. Останній раз костюм купив 20 років тому. Пенсія 80 грн.

Єлизавета Андріївна Кірвей, 1931 р.н.

- За 73 роки життя ще не отримувала так багато подарунків. Найбільше радію, що можу одягнути на ноги легке, приємне взуття. Хворію на гіпертонію, почала спінути. Що робити, а як хочеться жити...

Олена Бойко,
Валентина Опаленик

ДЯКУЄ НАЙСТАРИША РОМКА

Село Заболоття розташоване за 40 км від районного центру, майже на самому кордоні з Угорщиною. У маленьких хатинках на краю села табором проживають роми. Дістатися до Заболоття важко - дорога вщент розбита. Роботи для жителів табору немає,

його мешканці голодують. А сміття тут - величезні. Так, родина Я.Форкоша складається з 13 членів, у Лукачів - 12 чоловік. Багатодітна й см'я В.Дьоніоша. Тому неочікувано була гуманітарна допомога, яку ми привезли у табір Заболоття.

У селі мешкає і найстарша ромка серед усіх ромок Виноградщини. Це - Амалія Шанков, котра народилася в 1911 році, - жертва Голокосту. 92-річна жінка прийняла продукти, які ми привезли, зі слезою радости на очах. Дізнавшись, що допомогу цю організували Міжнародна Організація з Міграції (МОМ) та швейцарські банки, ромка щиро дякувала спонсорам, керівникам цієї гуманітарної програми. "Хай Бог благословить їх в їхній роботі" - промовила вона з вдячливістю.

Ласло Дюрі, голова товариства "Романо Дром"

На світлинах: мешканці Виноградова, сіл Бобове та Заболоття, отримують гуманітарну допомогу.

РОЗКОПУВАВ 3-ПІД
БУДИНКІВ ПОХОВАНИХ
ЖИВЦЕМ ЛЮДЕЙ

Мої рідні побралися дуже рано. Батькові було 17, а мамі ще менше. Німці не подивилися на те, що на руках у матері маленька дитина. Від переживань, побоїв солдатів у матері пропало молоко. Вона дуже боялася, що коли повернеться чоловік і дізнається, що дитину не зберегла, то може покинути її.

Пригадувала мати й розповіді людей, які зустрічалися із її чоловіком, і моїм батьком, поблизу угорського міста Гедола, а ще раніше під Ниредьгазою. Він разом з іншими невеличкими розкопував серед зруйнованих бомбами та

снарядями будинків, захованих там живцем людей.

Через якийсь час батька знову (уже разом з сотнями людей) загнали у вагони, які з угорської станції мали бути відправлені в Німеччину. Але дорогою поїзд бомбили. Отож, живими залишилися небагато. Батько та інші, хто вцілів, певний час розшичували зруйновані шляхи.

Додому повернувся через два роки після війни, був хворим.

Із розповіді Ельвіри Піжу, жителячки с.Ратовці Ужгородського району

Ромський Вогничок • Романи Ягорі

Любі діти! Ось і закінчується для багатьох із вас безтурботне літо. Шкільний дзвоник покличе за парти. Наш "Романі Ягорі" ("Ромський Вогничок") хоче запросити вас на свою наступну другу сторінку, яка вийде під час листопадних канікул. Пропонує вам завдання: розкажіть нам за свого найкращого друга (або намалюйте). Ним можуть бути не тільки ровесники, а й чотириногі друзі. Твори (а також малюнки) будуть надруковані і відзначені подарунками.

Таганрог - велике російське місто. Тут одного разу зупинилися зі своїм табором роми. Думали перебути якийсь час. Та не так сталося, як гадалися.

Ромський табір у 50-х роках був перетворений у колгосп під Волгоградом на хуторі Крикунов. Веселого вдачею, працюютого, такого, що мав добрий голос, любив музику, обрали батька Ігоря головою. Якось, забачивши, що малий синок мало не до ранку слухав як вигравали-виганцювали на весіллі, сказав:

- Море, запишемо тебе у музичну школу. Тільки там учитися треба багато.

З радістю Ігор почав ходити на навчання. А вдома у них створився справжній ансамбль - до батькового голосу долучався мамин...

Як малий хлопчик з хутора Крикунова став відомим актором

А коли він десь фальшивив - брав зависоко чи занизько - старший Крикунов робив зауваження, прошив повторювати за ним...

А час спливав швидко. І ось уже Ігор Крикунов ступає вулицею білокам'яної (так називали Москву). Його дорога - до знаного вже на той час у багатьох країнах першого циганського театру "Ромен". З цим художнім колективом здійснює не одну гострольну подорож у різні міста та держави, де захоплено вітали циганське мистецтво. Москва подружила Ігоря зі знаменитим ак-

Сар ціно чгваоро анда гав Крикуново керділас баро пгінджардо артисто

ЛЕГЕНДА З ЖИТТЯ

тором, а згодом і режисером Миколю Слченком. Грав у всіх виставах, які він ставив. Мав багатьох друзів і серед російських акторів "Театру на Таганці".

Та настав у його житті день, коли приїхав у Київ. Тут він, як зізнається, захопився у театр естради Малахова. З цього колективу згодом виділилися ще один - "Театр на Подолі".

...Крикунов зіграв теж немало ролей і в новому Театрі на Подолі. А всім рокам тому організував власну циганську групу. З неї виріс театр "Роман".

Здбні, талановиті молоді роми потягнули в цей колектив. І ожили на його сцені неповторні таборові дійства, пісні, драматичні твори. Театр стали запрошувати у різні міста.

Ще одна муза прийшла до Ігоря Крикунова - дванадцять. Кіно. І там він створив гарні ролі. Коли прощалися з актором, він сказав: "Запропонували зіграти роль полковника у фільмі Машенка "Богдан Хмельницький".

На світліні: директор театру "Роман" Ігор Крикунов зі своїми друзями.

Юліанна Камська

ЛЕГЕНДА ЛЕ ДЖІВІПНАСКО

Таганрог-баро русяко ромо. Крте тордьолас екг баро романо таборо. Вон гіндінас ке набут врома тордьона. Тай на каде керділас. О рома андо 1950 берша керде романо колхозо. Андо гав Крикуново, андо колхозо о гадже аврі лине ле Ігорскерке дадес. Шукарес гліявелас лачо гласо сас лес. Варесар, дікген о цікно чгваоро шунел музика, крелел, ай гліявел, ай пгенел екг ром:

- Море, скірісарас ле чгавес анде музикально школа. Фері крте тробуя бут те сікльон.

Пошайлас о Ігор кездісардас те пігрел анде школа. Ай кгейре андо ктер сас лене кгерутно фаміляко ансамбльо. Ві о дад, ві е дай гліявенас. Кана о Ігор лелас увчо гласо ай телуно вов екг цера хохавлас. Леско дад ціпінас ле лесте на хохав. О Ігор традас анде Москва, ай гейлас те скльон андо театро "Ромен". Вов пгінджардас ле Н.Слченкос. Кгелас анде буте театрі. Пала кодо авілас анде Кієва керлас буті андо театр естради, кіно. Кердас романо театро "Роман" ке лесте керен буті бут лаче лавутара, крелігара тай пліятора. Май англуню театро пе Україна "Роман".

Переклад Аладара Адама

Головоломки

1. Логічна

Дівчинка вигнала на травичку кілька курочок. Одна з них йшла перед двома наступними, які йшли ще за трьома. Серед цих трьох курочок йшла ще одна курочка. А в кінці за всіма йшла одна біла курочка. Скільки всього було курочок?

2. Математична

Якої цифри не вистачає і чому?

12	20	4
6	10	16
8	18	2

Цікава гра

Діти сидять у колі. Той, на кого випаде першим починати, дивлячись на свого сусіда, робить йому якусь смішну гримасу. І всі по колу намагаються зробити таку саму. Той, хто засміється або хоча б трошечки посміхнеться, той випадає з гри. Виграє той, хто залишився серйозний.

Грецька казка

Одного разу, гуляючи, бог Діонісій знайшов зернятко. Йдучи далі по дорозі, знайшов кістку пташки. Кістка була з діркою, і Діонісій поклав зернятко в цю кістку. Далі по дорозі бог знайшов кістку осла, а ще через деякий відрізок шляху, Діонісій знайшов кістку лева. Все це він вклав одне в інше, тому що кістка осла була більша, ніж пташина, а кістка лева була найбільша.

Прийшовши додому, Діонісій все це посадив у землю. Через деякий час із зернятка виросла чудова лоза, яка дала прекрасний виноград. Діонісій зробив з нього прекрасне вино. Люди стали пити його.

З того часу повелось: хто випив цього вина трохи, співає, як пташка, хто вип'є з нього багато, стає дурним, як осел. А хто вип'є забагато, вважає себе сильним, як лев.

Переклад Аладара Адама

Параміса анда Греція

Ла моляко Дел, о Діонісо, джалас про дром, ай арагглас екг цумбо (могочка). Ваздас лес опре, ай гейлас май дур. Арагглас чіркляко кокало, ай вов шутас анде чіркляко кокало, ке о кокало андрал хевало сас Гейлас о Дел май дур. Арагглас магарако (сомаріко) кокало. Джалас май дур, арагглас левоско (оросланьоско) кокало, ке ле левоско кокало сас о май баро. Пала кодо кгейре гейлас, о кокало сютас анде пгув.

Тела на бут врома дікглас о Діонісо, анда цумбо барілас шукар дракг. Лас о Діонісо, ай анда лате мол кердас. Ай ле мануша піле е мол.

Анда кодї врома (часостар) керділас каде: кон піелас екг цера мол, кодо гліявел сар е чірклі, кон піел бут анда мол, кодо діло кердьол сар о сомаріс. Ай кон піел бут, гінди ке вов май зорало сар о лево.

Хрісто Кючуков

Листя падає з дерев

Біля кожного з падаючих листочків осінніх дерев знаходяться по одному складу слова. Якщо ви складете ці склади у потрібному порядку, то прочитаете назву трьох осінніх місяців.

бро сеп тем

но бро вем

тоб ок ро

УВАГА! УВАГА! УВАГА! УВАГА! УВАГА!

КОНКУРС НА КРАЩИЙ ТВІР Дорогі друзі!

Редакція газети "Романі Яг" оголошує конкурс на кращий твір (оповідання, вірш, пісню, розповідь, малюнок, фольклорний запис) ромською мовою (подати і переклад українською).

До участі в конкурсі запрошуються автори різного віку з числа журналістів, літераторів, спеціалістів різних галузей знань, студентів, учнів, просто дописувачів газети.

Кращі матеріали будуть опубліковані та відзначені призами.

ЗУСТРІЧ

ДІАЛОГ ІЗ ЦІКАВОЮ ЛЮДИНОЮ Дума лаче манушеса

Серед усіх друкованих ЗМІ Кіровоградської області пальму першості (за тиражем) обіймає газета "Диалог", яка дислокується в центрі міста, - в солідному будинку облпрофспілок, органом яких вона у свій час вважалася. Зараз - незалежна ні від кого, окрім читачів та передплатників...

Якщо звернете на першому поверсі праворуч від входу - неодмінно потрапите в невеличке приміщення, де серед інших працівників вас зустріне привітна брюнетка з великими, розумними очима і "харизматичною" зовнішністю. Звуть ця мила, чарівну дівчину Люба Лукьянцєва. Вона - ромка. Журналіст з майже десятирічним досвідом роботи. Родинне коріння - в селі Велика Виска Маловисківського району. Дід Люби - чистокровний ром, так би мовити, з діда-прадіда. Бабуся - українка. Ось вам ще одна "вибухова суміш". Любина матір також не була схожою на інших молодих ромок. Вона добре навчалася в школі, багато читала. Заміж виїхала рано.

Школу Люба закінчила з золотою медаллю. Протягом усього навчального періоду була неодмінною учасницею різноманітних олімпіад.

У десятому класі стала редактором шкільної газети. Згодом дописувала до районки. Потім взяли до штату.

У районній газеті Люба пропрацювала шість років, після чого змушена була піти.

Був у її біографії і задум відкрити у Новоукраїнці FM-радіо, з цього приводу вона звернулася з листом до колишнього депутата від їхнього виборчого округу Ю. Тимошенку за фінансовою допомогою. Однак співпраця не вишило.

Прикрим було розчарування: коли не вдалося вступити до Київського національного університету на факультет журналістики (не пройшла за конкурсом). Та згодом стала студенткою Кіровоградського педагогічного університету, філфак якого успішно закінчила.

Зараз Л. Лукьянцєва працює, як сказано вище, в обласній (зі статусом всеукраїнського видання) газеті "Диалог". Та й до цього видання її не одразу пощастило влаштуватися.

Недарма кажуть, що талановита людина талановита у всьому. Ця вірна дефініція повною мірою стосується героїні моєї розповіді. Захоплень у Люби - безліч. Так, протягом тривалого часу вона брала найактивнішу участь у виставах самодіяльного театру, де одного разу навіть зіграла шекспірівську леді Макбет. Ще одне уподобання - танці. Люба займалася класичними танцями під орудою Ігоря Машини - президента Асоціації бально-спортивних танців України. Отриманими навичками щедро ділилася з іншими, зокрема, очолювала танцювальний гурток в од-

ному в с/п району. На відміну від переважної частини своїх однокласників, Люба захоплюється класичною музикою, в її фонотеці непогана колекція кращих світових зразків.

Окрема тема: стосунки Люби Лукьянцєвої з ромською громадою. Не забуває своїх власних родинних витоків, знає і любить ромську мову, її ставлення до рідної нації завжди було позитивним. Просто вона не завжди належно сприймає спосіб життя деяких ромів, їхню відверту замкненість та відокремленість від навколишнього оточуючого середовища. Часи змінилися, і нині саме такі, як Люба Лукьянцєва, особляють сучасне ромське життя. Тому вона бажає займатися улюбленою справою. Дещо критично ставиться до окремих звичаїв та, на її погляд, архаїчних традицій власного народу. Прямим, коли ромську жінку вважають мало не за істоту другого гатунку. Люба такою бути не хоче і рішуче відмовляється будь-коли виступати у невдячній ролі особи нижчого рангу.

Отака вона, Люба Лукьянцєва. Переконаливий приклад того, що на сучасному етапі еволюційного розвитку все більше ромів опановують нові для свого середовища професії. І роблять це блискуче!

... Коли відомий музикант і співак Петро Чорний приїздив на гастролі до Кіровограда, він зустрівся з представниками місцевих мас-медіа. І коли кореспондент "Диалогу" Люба Лукьянцєва сказала йому, що також походить від ромського роду, був надивовижку зацікавлений тією пікантною обставиною, що даватиме інтерв'ю своїй соплеменниці.

- Ніколи б не подумав... - все повторював шляхетний ромський співак. А Люба тільки чарівно посміхалася.

**Юрій Лукашевський,
м. Кіровоград**

P.S. На пам'ять від зустрічі заширилися фото.

В одному з номерів "Романі Яз" уже згадували сумні сторінки історії великої ромської родини, яка "відзначилася" тим, що дочки і сини (окрім найменшого) смертельно хворіли ромськи покинули її напризволяще, хоча всі доволі непогано жили. Так сталося, повторюю, що єдиним, хто не покинув любу неньку, став наймолодший син. Наймолодший і най-найбідні-

Тим більше, що конфлікти з іншими родичами не вщухали, навіть ставали все сильнішими. Так, саме через неприховано-вороже ставлення до себе він не прийшов на кладовище у шорний день скорботи за померлим, - щоб зайвий раз не піддаватися шаленому цукванню...

"Вже рік, як без мами... І серце не розірвалося... Напевно, таке жорстоке серце..." - сумно мовив

НА ТЕМИ МОРАЛІ

ПОТЯГ СОВІСТІ ВЖЕ ПІШОВ...

О патівако вонато аба традас...

ший, який, проте, на відміну від бездушних, зарозумілих братів та сестер зберіг у своєму серці палку любов до тієї, кому зобов'язаний з'яви на світ Божий...

Кілька невимовно тяжких років він доглядав хвору матусю, яка, можливо, й прожила (після невблаганного діагнозу) багато більше років, ніж передікав суворий лікарський консиліум, її існування на цьому світі згрівало і підтримувало справжнє глибоке почуття єдиного (не за метрикою) сина. Скільки зусиль йому коштувало знаходити чималі кошти на ліки, діставати гроші на дрова та вугілля, щоб бідна ненька не знавала зайвих поневірянь у люту зиму!

Вона померла на його очах. Він, привчений у цьому невдячному житті тільки до всляких бід та негараздів, панічно боявся лише одного: що не побачить її останнього поруху... Він не пропустив цієї страхотливо-безнадійної хвилини, але як же прко і боляче було у нього на серці, яке волю розірватися у невблаганну мить прощання з найріднішою людиною...

Окрім нього, поряд жодного... Як і під час поховання. Не звітали до самотньої оселі і на дев'ять днів, не прийшли і на сорочковий, і на пірвоку.

А він залазив у жахливі борги, готуєчись до сумної дати: роковини від дня смерті найдорожчої у світі людини. Це вірив, це сподівався: може, таке прийде, не можна ж так? Але зрозумів: сподіватися більше немає на що...

він бід час поминальної вечері. Боже ж ти мій, та хто б таке казав! Тільки не він...

Звичайно, на роковинах без представників місцевої ромської "діаспори" не обійшлось - прибули чужі роми. Навіть, старенькі роми заплакали, коли побачили як найменший син у важкому стані від усього серця приготував поминальний обід за маму. А от інші сини і дочки так і не побажали віддати матері найостаннішу шану. Чи можна їм таке пробачити? Сусіди-українці прийшли, а свої... Що ж це діється?!

Коли ж таке було, якщо з дідів-прадідів гордовите ромське плем'я завжди вирізнялося своїм тремтливо-шанобливим ставленням до власних предків? Тим більше, до тих, хто дарував їм величезне щастя і безмежну насолоду - жити на цій землі - батьків, особливо - матері...

Згідно з відомим "принципом бумеранга", все повертається на "круги своя". І якщо людина відверто нехтувала найдорожчою у світі людиною - рідною матусю, то натомість отримає відповідне ставлення до своєї лівої людини і від власного сім'я - любих дітей. То чи не варто шаменитися?.. Втім, для деякого це вже запізно. Потяг совісті вже пішов... Адже рідну матір з могили не повернеш.

А от у питанні, хто виявився справжнім сином, коментарів не потрібно...

**Леонід Савицький,
власкор "Романі Яз",
Кіровоградська область**

(Закінчення. Початок на 3 стор.)

У восьмому класі трудиться Олександр Васильович Каротовський - загосп, дофарбовує підлогу Неля Кимовна Макула - працівник ідальня. Разом з нею заглянули туди.

- Ще трохи освіжимо стіни, й можемо приймати дітей, які харчуються у нас. Іх офіційно 25, але харчуються 50-60. Це - діти-сироти та з малозабезпечених родин. Їху привозять у готовому вигляді з іншої школи.

ЗОШ № 13 навчаються 142 учні, і 47 - у вечірній.

Серед проблем, які необхідно вирішити до нового навчального року директор називає кілька. Необхідно полагодити огорожу, добрати учнів у перший клас, бо на сьогодні їх тільки восьмеро.

Дивно якось виходить, зауважує п.Сег, там, де би потрібно виділити, не скуплячись, кілька тисяч гривень, обходяться мізером. Дізналися, що, скажімо, на школі міста виділено по три тисячі. За них мож-

Вересень не зазекає Септембро чі ажукарела

на належно підготуватися до першого вересня. Голова Ужгородської міської депутатської комісії з питань освіти пан Михайло Михайлович Мейгеш, як нам говорили, для своєї школи отримав двісті тисяч, а іншим, виходить, - зась...

Ми вже згадували Надію Костянтинівну Крупську, але треба б і її ока в цю школу. Це, звичайно, жарт, та за сімдесят років роботи школи могла б бути й тепла вбиральня (й не на дворі). І, коли говорити про сам двір, то він нагадує прохідний...

Члени нашої рейдової бригади розуміють, що у директора цієї школи п.Сєга (як і всіх інших директорів шкіл, де ми побували напередодні нового навчального року) у запасі ще два тижні. Недоробки будуть (сподіваємося) лквідовані.

НОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ З ЧИСТОЇ СТОРІНКИ

Добре, що у педагогів та викладачів школи, що поблизу ромського табору у Сліці, знайшовся такий спонсор, як голова товариства "Романі Члб" Борис Бучко.

Забігаючи наперед, скажемо, що це пан Борис працює над виконанням проекту - розподіл ода-

гу для бенефіціантів за програмою МОМ у цьому таборі.

- Я візьму шефство і над школою. Не з чужих вуст знаю про те, як проходить тут навчання. Мене здивувало, в якому стані (коли до нового навчального залишилися два тижні) шкільне приміщення і загалом класи. Виявляється, за все відповідальний загосп, він же сторож і техпрацівник школи. Лише дивуєшся, що навіть спортивного майданчика немає, огорожі також.

Почнемо працювати, як кажуть, з чистої сторінки. І по-новому, нехай не сподівається педагога, а також батьки їх вихованців, що вони абияк ставитимуться до своїх обов'язків.

Роботи - непочатий край. Вигляд класів - жалюгідний. І стелю треба відремонтувати, і підлогу треба настелити та пофарбувати, і наочність привести до ладу...

Вересень не зачекає. Та чи буде перший шкільний день святом для вихованців? Залишається це під питанням...

**Рейдова бригада
"Романі Яз":
Юлія Зейкан,
Євгенія Навроцька,
Ерф Адам**

На світліни: лопухи тягнуться до вікон ромської школи у Пдвіноградіві.

Василько шукає своїх тата і маму

Днями журналісти "Романі Яз" побували в закарпатському дитячому притулку, що знаходиться у с.Батьово на Берегівщині. Вже другий місяць у притулку перебуває хлопчик. Працівники розповіли, що Васильові чотири роки, його привезли зі Львівського притулку для неповнолітніх. Хлопчика забрала транспортна міліція, бо ходив один по вокзалу.

Розказав Василько, що в його мамі недавно народилася дитинка. Родом із Березного.

Просимо батьків відшукуватися. Телефонні притулку в Батьові: 8 (241) 4-94-02; 4-94-03. Телефон "Романі Яз": 8 (031) 61-39-56

"Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави."

Конституція України, стаття 3

Віктор Шмідт:

НАШІ ІНТЕРВ'Ю

"За необхідності особисто звертаюся в ООН..."

По обласному радію повідомили, що у Кіровограді є Комітет з захисту прав людини і очолює його депутат обласної ради - Віктор Федорович Шмідт.

Не гаючи часу, поїхав на зустріч з В.Ф. Шмідтом, щоб поставити йому кілька запитань.

- **Вельмишановний Вікторе Федоровичу, Комітет з захисту прав людини є у кожній області?**

- Ні. Він є єдиний в Україні, створений лише в Кіровограді.

- **В такому разі громадяни України, якщо, звісно, є на те потреба, можуть звертатися до Вас?**

- Так, звичайно. Якщо порушуються їхні права, хай звертаються особисто, можна надіслати скаргу до нашого комітету в письмовій формі.

- **А чи можуть розраховувати на захист своїх прав громадяни ромської національності?**

- Я уповноважений від міжнародної організації ООН захищати права людини, незалежно від кольору її шкіри та національності. Для мене не існує і не може

існувати різниці між українцем і молдованином, євреєм і вірменином, росіянином і грузином, німцем і ромом...

До всіх людей ставлюся з повагою. Я уповноважений, повторюю, захищати права людини, щоб не принижували її людську гідність.

Гляньте на мій робочий стіл, за яким ми сидимо з вами зараз. Тут лежать багато заяв від громадян, скарг на міліцію, котра порушує права людини, чинить тортури над ними і таке інше.

Кожна скарга, заява не залишається без моєї уваги. Вивчаю різні проблеми... за необхідності особисто звертаюся в ООН.

- **Пане Вікторе, чи вдається Вам як уповноваженому захистити ту чи іншу людину від неправомірних вчинків?**

- За цей місяць пощастило врятувати п'ятьох людей від неправомірних вчинків з боку міліції.

- **Пане Вікторе, недавно в одному із сіл старший лейтенант міліції жорстоко знущався над ромською жінкою... Свідки бояться свідчити. Сама ж вона теж боїться скаржитися на міліцію, бо хто їй повірить...**

- Якщо так, то нехай звертається до нашого комітету. Такі дії міліції не варто замовчувати. Потрібно викривати їх.

Просимо звертатися до нашого комітету всіх громадян України, незалежно від національності, за захистом своїх прав. Жодне звернення без нашої уваги не залишиться.

- **Хочу щиро подякувати Вам за інтерв'ю для нашої газети.**

Розмову від Леонід Савицький, власкор "Романі Яг" у Кіровоградській області.

P.S. Читачам "Романі Яг" повідомляю, що приймальня Уповноваженого ООН з прав людини в країнах СНД діє саме в місті Кіровограді за адресою: вул. Острівського, 2, корпус 2.

Незабаром Кіровоград мають відвідати гості - заступник Верховного Комісара ООН з прав людини, а потім - сам Верховний Комісар Серджіо Вейра Мелло.

НОВЕ В ЗАКОНОДАВСТВІ

ЮРИДИЧНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

УМОВИ ВИНИКНЕННЯ ОБОВ'ЯЗКУ ЩОДО УТРИМАННЯ ДОРΟΣЛИХ НЕПРАЦЕЗДАТНИХ ДОЧКИ І СИНА ЗА НОВИМ СІМЕЙНИМ КОДЕКСОМ

Одним із завдань нового Семейного Кодексу України є утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї (ст. 1 Семейного кодексу). З морального погляду є абсолютно очевидним, що визнання згаданого обов'язку не може бути обмежене жодними часовими рамками, але інше, залежно від конкретних життєвих обставин (передбачених у законі спеціальних умов), зміст цього обов'язку може змінюватися певних змін.

Виходячи з цього, законодавець окреслює декотрі обставини, на підставі яких у батьків виникає обов'язок щодо матеріального утримання їх повнолітніх дітей. В іншому випадку правові норми неможливо продовжують на встановлений строк колишній обов'язок матері, батька щодо утримання своїх повнолітніх дочок, сина, змінюючи водночас і сам зміст відповідного обов'язку.

Але при цьому, на відміну від відносин з утримання малолітніх, неповнолітніх дітей, йдеться вже не про утримання в повному розумінні цього слова, а як про надання необхідної повнолітній дочці, синові й посильної для їх батьків матеріальної допомоги.

Основною підставою виникнення відповідного зобов'язання матері, батька щодо утримання своїх повнолітніх дітей є фактичної чи умовної непрацездатності їх дорослих дочок чи сина. Крім фізіологічних причин, які зумовлюють необхідність утримувати непрацездатних дітей, існують інші обставини, які спричинюють для повнолітніх дочок і сина неможливість повною мірою реалізувати їх здатність до продуктивної праці, яка дозволила би заробити собі на прожиття.

Ідеться про навчання дорослих дочок, сина у вищих навчальних закладах, що, як правило,

починається ще до досягнення дітьми повноліття і триває кілька років після його настання.

Умовами виникнення згаданого обов'язку батьків є сукупність визначених у статті 198 нового Семейного Кодексу України обставин, таких як: непрацездатність повнолітніх дочок, сина, потреба повнолітніх непрацездатних дочок, сина в отриманні матеріальної допомоги і наявності у батьків можливостей надавати таку матеріальну допомогу, що їй потребують повнолітні непрацездатні діти. Якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення 23 років за умови, що вони можуть надавати матеріальну допомогу. Право на утримання припиняється у разі припинення навчання.

Рубрику веде Ольга Дідичин

ЧЕСЬКІ РОМИ ВІДСУДИЛИ У ДЕРЖАВИ 30 ТИСЯЧ ДОЛАРИВ

Європейський суд з прав людини визнав, що Чеська держава порушила права ромської родини з міста Усті-над-Лабем. Тепер як компенсацію позивачі мають отримати з державної скарбниці дев'яност тисяч крон, що в перерахунку перевищує тридцять тисяч доларів.

Зважаючи на конфлікти місцевої влади з ромським населенням, Усті-над-Лабем є одним із найбільш проблематичних міст у Чехії, а Червенякови - чи не найбільш проблематичною родиною в місті. Десять років тому

ця численна - з малими дітьми - ромська сім'я втратила помешкання й відтоді жила в покинутому гаражі. Устський магістрат не поспішав з наданням квартир (одної Червеняковим було б замало), й вони почали домагатися справедливості судовим шляхом.

Справа передавалася від інстанції до інстанції, але жоден чеський суд позов Червенякових не вдовольнив. Нарешті справа опинилася в Європейському суді, де інтереси ромської родини захищала відома чеська адвокатка

Клара Весела-Самкова. Її захист виходив з фактів дискримінації, якої Червенякови зазнали від тих чи інших державних інституцій Чехії.

Європейські судді зглянулися на аргументи адвокатки й визнали, що Чеська Республіка вина і має поки що виплатити дев'яност тисяч крон. Поки що - бо процес не завершено. Клара Весела-Самкова, яка, до речі, претендує на місце в Конституційному суді Чехії, вважає, що її клієнтам держава завдала збитків на вісім мільйонів крон.

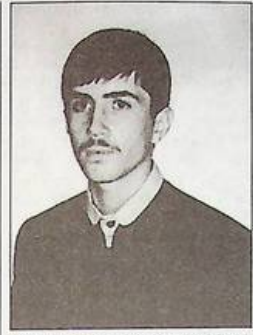
У БРОВАРАХ - СВІЙ ЗАХИСНИК ПРАВ

Ось і настав для заступника голови "Терні Зор" В.В.Кириченка довгоочікуваний час. Він закінчив навчання в університеті туризму, економіки і права (юридичний факультет).

Бути юристом - мрія Кириченка з шести років. Батьки вважали, що його мрія так і лишилася мрією, але завдяки наполегливому навчанню в загальноосвітній школі, потім в університеті, юнак таки домогся своєї мрії, і тепер можна з певністю сказати, що молодий, енергійний, стійкий і невідступний молодий спеціаліст з часом стане досвідченим юристом.

А мета Кириченка - адвокатура, захист людей та їх прав і, перш за все, це правовий захист свого ромського народу. Адже в повсякденному житті, на сторінках газет, по телебаченню, майже кругом спостерігається приниження ромів. Тільки й чути: цигани - хрادی, цигани - шахраї, цигани - наркотики і таке інше. Людям, які глумляться з нашого народу, навіть прізвищ ромів не треба називати, їм достатньо презирливої назви "циган". Тому, щоб боротися з несправедливістю, нашому народу потрібні такі лідери, як Володимир Кириченко.

Роми міста Бровари задоволені, що мають таких молодих, талановитих активістів, як п.Андрійченко, голова молодіжної гро-

мадської організації "Терні Зор", та його заступник п.Кириченко. Броварчани покладають велику надію на цих людей, котрі своїми діями та наполегливою працею в ім'я ромського народу зуміють повести ромську молодь до кращого життя. Наші молоді лідери закликають молодь, перш за все, вчитись, здобувати вищу освіту, щоб у майбутньому вони вміли захищати не тільки свої права, а й усіх ромів.

Молода організація "Терні Зор" має свого першого ромського юриста в м.Бровари, на якого покладає великі надії.

На світліні: Володимир Кириченко.

Людмила Кравченко, м.Бровари

З ПРИВОДУ НЕСУМЛІВНОСТІ КІОСКЕРІВ

Не вбивайте "дитину" - нашу газету "Романі Яг"!

Немало зусиль витрачено, аби вибороти грант на видання всеукраїнської ромської газети "Романі Яг", а також на те, щоб вона з'явилася в киосках (у ромських таборах видання до останнього часу поширювалось безкоштовно).

Яким був подив журналістів та добрих друзів газети, які зробили рейд по киосках Закарпаття, де вона продається. Виявилось,

рідко газета на видному місці, часто її не викладають на прилавках та продають упродовж двох тижнів.

Цього разу не будемо називати прізвищ несумлінних кіоскерів (вони є в редакції). Але просимо: "Не вбивайте "дитину" - нашу газету "Романі Яг"!

Рейдова бригада "Романі Яг"

ВІДПОВІДАЮТЬ НА ЗВЕРНЕННЯ

ПОТЕРПІЛІ ОТРИМАЮТЬ ДОПОМОГУ

Звернення голови закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства "Романі Яг" щодо виплати компенсації за житло, яке зруйноване внаслідок активізації зсувних процесів, розглянуто Управлінням по координації відновлювальних робіт та будівництва Закарпатської ОДА спільно з Рахівською райдержадміністрацією.

Повідомляємо, що розподілом обсягу субвенції у Державному бюджеті України на 2003 рік обласному бюджету на ліквідацію наслідків стихійного лиха, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.03 №641, передбачено Рахівській райдержадміністрації для здійснення протизсувних заходів та відселення громадян з бу-

дінків, які перебувають у зонах активних зсувних процесів, коштів в сумі - 1188, 2 тис. грн.

Станом на 01.08.2003 року частково (в розмірі 50%) отримали грошову допомогу за зруйноване житло 18 мешканців Рахівського району на загальну суму 355 тис. грн, в тому числі 14 громадян ромської національності.

При надходженні коштів у район на відселення громадян з зсувобезпечених зон потерпілим буде виплачено грошову допомогу.

М.Д. Пригара, в.о. начальника Управління по координації відновлювальних робіт та будівництва Закарпатської ОДА

Ну от, останній потиск рук у готелю, і наш автобус покотив по знайомих вулицях Кишинева. До відправлення потяга залишилося кілька хвилин. Наспів розвантажували валізи, ми, допомагаючи один одному, рвонулися до своїх вагонів.

Вийшовши в купе й уклавши валізу і гітару, я з полегшенням сказав: "Ну, здається, усе в порядку".

- Ви до Москви? - звернувся я до сусіда, що сидів у купе. Напроти мене сидів чоловік років п'ятдесяти з розчервленим від спеки обличчям. По його обличчю текли струмки, але він, видимо, уперто вирішив сидіти в піджаку, капелюсі і прикраватці. Мені здалося, що він був з тієї породи, що без атрибутів солідності почуває себе, як у лазні.

Повернувшись до вікна, я з цікавістю дивився на проводжальників.

- Жаркувато, - нарешті вимовив сусід, знявши капелюх. Діставши хустку, він старанно витирав зірпу лисину. Не пам'ятаю, що я відповів із приводу спеки, тому що побачив циганок, що ввійшли в наше купе. Прямо переді мною стояла оката молода жінка з перекинутими через плече сумками. Поруч, тримаючи її за руки, стояли два смаглявих хлогички, схожі один на одного, як дві спілі вишні. За їхньою спиною стояла сива циганка похилого віку.

- Тут вільні місця? - запитала молода циганка

Мого сусіда по купе немов струмом ударило. Трохи розгубившись, але швидко взявши себе в руки, він тоном контролера запитав: "А квитки у вас є?" - і при цьому машинально підсунув до себе портфель.

Циганки вшатовувалися.

- Є, дорогий, є. Усе в порядку.

- А місця ці?

- Ці, ці.

У дорозі

Андо Дром

Оповідання

Чоловік, розгублено дивлячись, шукав у мені підтримку.

Увійшов провідник. Наш попутник оживився, навіть просохнув, але провідник, зібравши квитки, пішов. У купе зависла тягуча пауза. Щоб якось розрядити обстановку, я сказав, що зараз довідаюся щодо чайку.

Коли я повернувся в купе, чоловік у капелюсі, взявши в руки портфель, похмуро дивився у вікно. Сусідство циганів явно спантеличило його. Ледеве стримуючи сміх, я сказав, що незабаром буде чай.

- Та покладіть ви свій портфель на полицю, - звернувся я до нього. - Що ж ви збираєтеся тримати його в руках до самої Москви? - Мені раптом стало шкода цієї оточеної циганками людини. Чоловік з роздратуванням у голосі сказав:

- А чому ви радуєтесь, не розумію? Може, теж циган?

Я, вже не стримуючи сміху:

- А що не схожий?

Циганки з цікавістю подивилися на мене.

- Ото я бачу, ви зрадливі. Та-ак! Обклали з усіх боків. - Підвівшись, він вийшов з купе.

Нарешті принесли чай. За чаєм ми розпитували один одного про життя. Мене цікавило життя сьогоденних циганів на селі. Вони

розпитували про життя циганів у театрі. Під час нашої бесіди близнюки носилися по вагоні, як заводи. Матері насилу вдалося змусити їх сидіти в купе.

Не пам'ятаю точно, але, здається, через яблуко близнюки затилю сварку.

- Перестаньте сваритися, - сказала їм сива циганка, - а то вас спілка доля близнюків Драговичей.

Мене зацікавила доля близнюків Драговичей, і я став розпитувати про них.

- Давно це було, синку, - неквапливо почала оповідь стара циганка. - Давно це було, тоді я була молода і красива, не одне молоде серце сохнуло по мені. Не було жодного святого, щоб хлопці не сварилися через мене, навіть до ножів справа доходила.

І тоді ватажок табору звернувся до мого батька: "Ми всі друзі, і ми повинні за законом наших предків разом нести свій тягар. Кров наших батьків і братів пролилася, як вода, зросивши дороги кочовища. Усі ми належимо до однієї родини. Ми йдемо по одній дорозі, вгамовуємо спрагу з одного струмка. Ми не можемо допустити, щоб юнаки, побігли через твою дочку. Прийшов час вибирати їй чоловіка".

- Так, у той час мене багато хто любив, - продовжувала Барга. - Але мені подобалися брати-близнюки Драговичі. Вони були так схожі, немов два яблука з однієї гілки. Рідна мати плутала їх. Вони були такі дружні, що ніколи не розставалися, і якщо ти побачив одного з братів, знай, що поруч знаходився інший. Але от любов, як тень, лягла між ними, їхні обличчя, що завжди посміхалися, раптом стали серйозні і замислені.

Якось вони підійшли обоє і сказали, що люблять мене і мені вирішувати, кому з них бути моїм чоловіком. Я стояла в нершучості, не знаючи, як бути. І тоді мені в голову прийшла ця чорна думка. Я була молода й безтурботна, і багато чого не розуміла в житті, та й любов братів запамо-

рочила мені голову. Наш табір стояв тоді на березі Дніпра. Вирішивши, що доля сама дасть знак, кому бути моїм чоловіком, я поставила їм умову: "Хто з вас перепливе цю ріку і повернеться першим, тому і бути моїм чоловіком, моїм паном!" Народ навколо зашумів: усі були незадоволені моєю умовою. Ріка в цьому місці була широкою і буйною, і перепливати її було вірною смертю. Мати кинулася до синів, благуючи їх не робити цього.

Юрба пішла до берега. Мати близнюків стояла, піднявши руки до неба, вона молила Бога врятувати синів.

Перехрестившись, близнюки кинулися в бурхливі води. Незабаром, перепливши ріку, брати вже поверталися назад, але на середній ріці сили стали залишати одного з них. Відчуваючи, що він більше не може плисти, хлопець останній раз глянув на берег і крикнув: "Мамо!" Брат равною їмою на допомогу. Так вони пропливли ще трохи, допомагаючи один одному, але незабаром, обійнявшись, сховалися під водою.

На березі стояла посивіла мати. Впер розвіювало її біле, як сніг, волосся; вона стояла, протягнувши руки до ріки, і беззвучно кликала своїх синів.

Люди, немов скам'янілі, плакали, опустивши голови і не дивлячись один на одного - немов це вони були винуваті в смерті братів.

Я думала, що серце моє не винесе того, що трапилось, але минуло кілька років і біль притупився. Час лікує рани, синку. Я зустріла молодого цигана Василька і полюбила його. У нас народилася дочка, а в неї - близнюки, мої онуки.

Циганка замовкла. Тихо сопіли у сні близнюки. Знявши сигарети, я вийшов у тамбур вагона. Дивлячись у ніч через вікно, я думав про те, як мало ще знаю циганів.

Коржови

Однією з найбільших проблем ромів сьогодні є, звичайно ж, упереджене ставлення до них, яке є наслідком загальноприйнятих у суспільстві стереотипів. У нашій державі, як, зрештою, у всьому пострадянському просторі, стереотипи ці такі - ром є або хорошим співаком-музикантом-танцюристом, або злодюгою-волоцюгою-наркобароном. Проте, до першої, шанованої категорії належать одиниці, всі ж інші, хочеш не хочеш, автоматично суспільством підганяються під другу категорію, від чого й немало потерпають. Звичайно ж, не читаю "Романі Я" розповідати про те, що ромі, як і будь-який інший народ - різні. Саме про

ДОЛІ ЛЮДСЬКІ

Така доля спіткала як нашого героя, так і голів чотирьох інших колгоспів. Власне, Олександру Дмитровичу пощастило - його лише зняли з посади. Та без роботи він не засидівся - вивчився на механізатора і пішов працювати на МТС. Можна здогадатися, що з часом він став одним з найкращих механізаторів. Саме це йому і врятувало життя під час II Світової війни. "Добродій"-односельчанин здав колишнього голову німцям, та ті, оцінивши кваліфікацію полоненого, залющили очі на його національність і відправили на примусові роботи до Німеччини. Звільнений американцями, Олександр Дмитрович повернувся додому аж у 1947 році. За той час його сім'я чимало поневіралося.

Олександр Дмитрович працював за спеціальністю, доки не прийшла звістка від рідного брата, якого дала закінкула у Львів і який кликав його зі сім'єю переїхати до нього.

Тут починається нова віха життя. Родина Коржових перебралася у Львів у 1953 році. Проте, найстарший син Микола Олександрович, який пройшов усю війну, мав кілька поранень і був неодноразово нагороджений, вирішив залишитися в Росії. Середній, Михайло, служив на той час в армії. Молодший же, Воло-

димир, приїхавши у Львів, закінчив тут школу. Невдовзі у дітей Олександра Дмитровича з'явилися власні сім'ї, свої діти. Михайло, повернувшись із війська, спершу працював у аеропорту, а потім 19 років на залізничній машиністом, на пенсію вийшов із званням "Заслужений машиніст". Його дружина Ніна Миколаївна після закінчення торговельно-технікуму працювала 30 років інженером на одному з найвідоміших швейних підприємств України - львівському "Маяку". Володимир пропрацював 43 роки на Львівському заводі газової апаратури, пройшов шлях від простого слюсаря і майстра до начальника дільниці. Зараз на пенсії, та каже, що, якщо б завод не закрили, то працював би й далі.

У гостинній родині Коржових я познайомився і з представниками двох молодших поколінь - сином Михайла Олександровича Віктором - бізнесменом, а також із його нащадком Ванею. Ваня, який перейшов у 7 клас, є гордістю своєї сім'ї - від першого класу він - найкращий учень як у класі, так і в школі. А вчиться він, до речі, не у звичайній школі, а в приватній. Каже, що донедавна його однокласники навіть і гад-

Марта Швець, м.Львів

На світлинах: Родина Коржових сьогодні. Зачинатель роду - О.Д.Коржов (1920-ті роки)

ДО ДНЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Сотник козацького війська - композитор і співак

Ромський театр Андрія Сенченка "Шатро" в програмі "Романе дрома" ("Ромські шляхи") здобув популярність і став відомим у багатьох містах України своєю оригінальністю, яскравим колоритом та професійним виконанням старовинного ромського фольку.

В репертуарі художнього колективу поряд з відомими народними ромськими піснями в сучасній творчій інтерпретації звучать цікаві авторські пісні, що створюють неповторний образ театру.

Художній керівник і головний режисер ромського шоу-театру "Шатро" - відомий композитор і поет Андрій Сенченко, в минулому - переможець конкурсу "Червона рута", кілька років пра-

цював у Московському ромському театрі "Ромен".

Андрій Сенченко створив у м.Вінниця регіональний центр культури та мистецтва ромського народу "Давлеса, ромалє!" ("З Богом, роми!") і є його президентом.

В 1992 р.вийшла поетична збірка Андрія Сенченка "Бумеранг". З 1997 по 1999 рр. в музичному видавництві "МЕД" на Вінниччині побачили світ три музичні альбоми під назвами "Я родом из тавора", "А я така", "Чересполосица".

Незабаром Андрій Сенченко порадує своїх слухачів новим музичним альбомом, який він зі своїм колективом "Шатро" готує до випуску на студії "Мост" у м.Вінниця.

Близько 10 років Андрій в українському козацтві, а нещодавно йому присвоєно звання сотника.

У творчому доробку композитора і співака А.Сенченка вагоме місце займають пісні на слова відомих вінничських поетів. Пісня "Гей, Україно наша!" на вірші Миколи Прощура визнана українським козацтвом одним із своїх гімнів і разом із "Маршем подільських козаків" на слова Анастасія Жучинського користується великим успіхом у радіослухачів і телеглядачів України.

Пропонуємо увазі читачів "Романі Яг" пісню "Гей, Україно наша!" (музика Андрія Сенченка, слова Миколи Прощура)

Гей, Україно наша!

*Богунове військо
Уклонилось низько,
В річці закипіла у крові вода.
Гей, Україно наша,
Випий горя чаю,
А землі ні п'яді
Чужакам не дай.*

*Козаченьки встали,
Ворога рубали,
А ріка закрила всю поганську кров.
Гей, Україно наша,
Випий горя чаю,
Не стань на коліна,
Мій народе, знов.*

*Вороги тікали,
Шаблі полишали,
Де Богун з козацтвом славою ішов.
Гей, Україно наша,
Випий горя чаю,
Не стань на коліна,
Мій народе, знов.*

*Пам'ятай, козаче,
Будь, як сокіл, зрячий,
А щоб не спіткала зла сіліа біда.
Гей, Україно наша,
Випий горя чаю,
А землі ні п'яді,
Чужакам не дай.*

У ТЕМПІ МАРШУ

Музична партитура пісні "Гей, Україно наша!". Вона складається з чотирьох рядків нот, кожен з яких має свій акордний знак (Em, H, Em, C, D7, G, C, E7, Am, Am7, Em, H, Em). Під нотою вказано українські літери: БО-ГУ-НО-ВЕ ВІЙ-СЬКО У-КЛО-НИ-ЛОСЬ НИЗЬ-КО, В РІЧ-ЦІ ЗА-КИ-ПІ-ЛА У КРО-ВІ ВО-ДА. Гей, Укра-ї-но на-ша, Ви-пий го-ря ча-шю, Не стань на ко-лі-на, мій на-ро-де, знов.

ТУРНЕ ПО УКРАЇНІ

Напередодні Дня Незалежності столичній сцені Театру опери і балету творилося незвичне дійство. Наче якась невидима ниточка єднала її з такою неспросто залю. І самі собою тягнулася рука до руки, аби в оплесках висловити чуття, які перелювали глядачів і слухачів. Заворожувала й музика. Без неї танець, можливо, не був би таким наповненим. Якщо перше (танець) - то само-віддача багатолітнього творчого керівника і хореографа ансамблю "Тромбовиця" Роксани Дикий-Пилипчук, то друге - іскрометна музика Василя Попадюка.

Невдячна справа розказувати, кому першому спала ідея відшукати кошти (власне, збирати їх по центу, аби здійснити дорогу через країну і "синє море" на землю предків).

Це танець промовляв. Це незвичайне турне. Достатньо сказати, що колектив виступив не лише в Києві, а й у Львові, Тернополі, Калуші, а також в Ужгороді. Скажемо так: в Києві "Тромбовиця" упродовж кількох годин концерту намагалася мовою танцю передати романтизм подорожі, яку свого часу здійснювали прадди, диди, а також батьки, їх життя за океаном, врешті-решт - історію "приживлення" в країні, яка стала рідною.

Багато учасників "Тромбовиці" лише чули про край, де жили прабабуці, диди та батьки.

Новий світ нам відкрився, - ділилася після концерту на київській сцені пані Роксана. - І я дякую долі, що мене зрозумів чоловік (Іван), а згодом став технічним директором колективу.

"Тромбовиця" в Києві, а також на інших сценах збурила немало почуттів.

Гуркотіла "Тромбовиця" Ужгородом

Після триумфальних виступів у Києві, Львові, Тернополі, Калуші, сцена Закарпатської обласної філармонії видавалася замалою для трупи у таких патріотично-нагошених номерах, як "Привіт", "Лемківський танок" та "Бойківські забави", у яких відчувався український дух, завзяття, оптимізм, нездоланність долі. Підготовка програми велася під керівництвом хореографа ансамблю "Тромбовиця" Роксани Дикий-Пилипчук понад два роки. Артисти, більшість з яких не професіонали, а аматори, доїжджали на релетиції не тільки з самого Чикаго, а й інших міст

США, де вони проживали. Готувалися до гастролів, як на велике свято. Адже в Україну приїхала третя генерація українців, що проживають на далекому континенті. Проте всі вони зберегли мову, звичаї, пісні, танці батьківщини.

Зачарував в Ужгороді своєю музикою, віртуозною грою і скрипаль Василь Попадюк.

Музичний директор Р.О. Неїл сказав: "Василь має унікальний талант, який дає йому можливість поєднувати багаті традиції спадщини його народу з технікою класичної віртуальності". Оплесками вибував зал після кожного виконання таких творів, як "Чардаш Монти", "Віночок українських пісень". Для ужгородців, серед яких проживає багато угорців, блискучо відспівала скрипка чудову мелодію "Журавлі".

Після концерту, коли втомлені працюю і літньо спекую учасники турне по Україні зібралася на урочисту вечерю у ідальн товариства "Романі Яг", ще довго звучало завзяте "Нумо гей!". Ширі українські закляки, пісні пов'язалися з ромською мелодією, з ромською лісею.

Олена Карлінчич - тур-менеджер ансамблю "Тромбовиця" ділилася:

- Всі учасники колективу народилися вже в Америці. На релетиції дставалися й літаками. Завзято розучували багатий репертуар - від народних танків різних регіонів України (Буковини, Волині, Закарпаття, Гуцульщини, Полтавщини, Лемківщини, Бойківщини) у традиційному та стилізованому виконанні й балетних інтерпретацій фольклорних переказів до модерних танців. Цей репертуар відзначається своїм унікальним стилем як у виконанні, так і в хореографії.

Юлія Зейкан, Ева Сюрет
На світліні: "Тромбовиця" і її натхненниця Роксана Дикий-Пилипчук.

Джеф Б'ютнер, аспірант Державного університету штату Мічиган. Тема його дисертації - "Ромська вокальна музика України".
- Перед тим, як відвідати "Романі Яг", - говорив гість, - я знайомився з музикантами ряду міст України. Але мені говорили (і я це читав), що в Ужгороді проживають чимало відомих музикантів, чие мистецтво передається з покоління в покоління. Я працюю над збором матеріалу для дисертації "Ромська вокальна музика України", яка стане джерелом інформації про ромську вокальну музику в Україні сьогодні, її історію та культурний контекст.
- А який час вам виділено для роботи?
- Планую завершити проект у травні 2005 року. Матеріали будуть оформлені як докторська дисертація, яка включатиме в себе музичні фрагменти в аудіо і друкованих форматах.
Мною вже пророблено немало матеріалу, записав різні інтерв'ю,

Я У ВАС ПЕРШИЙ РАЗ МЕ КЕ ТУМЕНДЕ АНГЛУНЕС

виступи від представників ромської громади України та поза неї.
Мені цікаво було ознайомитися з публікаціями про ромів-музикантів на сторінках "Романі Яг", бесідувати з авторами, які їх готували. Немало дізнався про представників сучасної ромської музики та вокального мистецтва Діму Клімашенка, Петю Чорного та інших. Безперечно, в нагоді стане і спілкування з музикантом

шеф-редактором "Романі Яг" А. Адамом та керівником ансамблю "Джипі Карпат" Б. Горватом.
- Хто є вашим керівником?
- Мій науковий керівник Девід С. Рейл. Це відома людина, добрий знавець музичного мистецтва. Звичайно, я ще побуваю у столиці України і Харкові. Робота над дисертацією вимагає багато зусиль. На жаль, в Україні на цю тему не знайшов більш-менш цінного дослідження. А на цю тему мали б бути і монографії, і книги про розвиток музичного мистецтва.
Наш кор.

